

ECOURI UCRAINENE

Revistă literar-culturală și educativ-informativă
a Uniunii Ucrainenilor din România

71 | APRILIE
2025

135 de ani de la naștere **MYKOLA ZEROV** – liderul neoclasicilor, unul dintre reprezentanții generației „Renașterea împușcată”

nești, pictori, regizori, muzicieni ucraineni au fost uciși în închisori și în Gulag. Odată cu distrugerea intelectualității ucrainene, a avut loc și distrugerea țărânimii, în timpul foametei din anii 1932-1933, teroarea extinzându-se până în perioada 1937-1938. Acei scriitori care au rămas în viață (P. Tychyna, M. Rylskyi, V. Sosiura, O. Dovjenko, Iu. Ianovskiy) erau nevoiți să se reinventeze, să se reorienteze, aderând la Uniunea scriitorilor sovietici, apărută în 1934, și creând în conformitate cu standardele riguroase ale „metodei creative” și ale „realismului socialist”.

(Continuare la pag. 2)

Mihaela HERBIL

Soarta literaturii ucrainene este, în același timp, și soarta Ucrainei înseși. Este greu de găsit în istoria universală o analogie cu situația în care se afla limba ucraineană secole de-a rândul, când era interzisă sistematic prin decrete și circulare guvernamentale. În ultimii aproximativ 300 de ani, Ucraina era privită și considerată ca o colonie fără drept de a-și dezvolta limba națională. Majoritatea literaților consideră anul 1929 ca fiind începutul genocidului stalinist asupra intelectualității ucrainene și, implicit, a limbii ucrainene. Este anul în care începe lichidarea scriitorilor, a oamenilor de știință și a lingviștilor ucraineni.

La sfârșitul anilor '20 și începutul anilor '30, au început procesele, majoritatea dintre ele „fabricate”, împotriva „vârfurilor” societății ucrainene. Scopul acestora era de a distruge elita intelectuală și culturală ucraineană. O statistică sumbră arată că jumătate dintre represaliile făcute de Uniunea Sovietică erau îndreptate împotriva ucrainenilor. Reprimările politice au influențat considerabil procesul literar, având drept consecință restrângerea căutărilor stilistice, dizolvarea organizațiilor literare, interzicerea folosirii limbii ucrainene, deportarea și arestarea intelectualilor, iar șirul opresiunilor poate continua.

3 noiembrie 1937 a devenit o zi neagră pentru cultura ucraineană. În această zi, aparatul represiv sovietic a distrus sute de genii ale poporului ucrainean. În această zi, renașterea ucraineană a devenit o „renaștere împușcată” când, în lagărul de la Solovki, printre cei mai de seamă reprezentanți ai intelectualității ucrainene au fost executați scriitorii Marko Voronyi, Hryhorii Epik, Valerian Polișciuk, Pavlo Fylypovyci, Myhailo Ialovy, Mihail Kozoris, Valerian Pidmohylnyi, Myroslav Slisarenko, Mykola Zerov și mulți alții. Tot în aceeași zi și în același loc au fost împușcați pedagogul și dramaturgul Mykola Kuliș împreună cu marele regizor Les Kurbas. Iată cum, într-o singură zi, în întunecatul 3 noiembrie 1937, literatura ucraineană a fost decimată.

Peste ani, în 1959, la Paris, Iurii Lavrenko propune pentru prima dată sintagma dramatic sintetizatoare – „Renașterea împușcată” («Rozstriliane vidrodjennia»), cu ocazia apariției unui volum de poezii și proză a anilor 1920-1930.

S-a vorbit și s-a scris foarte mult despre tragedia intelectualității ucrainene. Necruțătoarele decimări staliniste din a doua parte a anilor '30 nu au fost selective, ci de-a dreptul generale. Astfel, sute de intelectuali, scriitori, ci-

MYKOLA ZEROV – liderul neoclasicilor, unul dintre reprezentanții generației „Renașterea împușcată”

(Continuare de la pag. 1)

Conform unui martirologiu publicat abia în anul 1991, în timpul represiunilor staliniste din anii '30, au fost executați prin împușcare 130 de scriitori; 11 s-au sinucis nemaiputând îndura umilințele la care au fost supuși; 119 au fost deportați în lagăre; 33 au fost reprimati; 188 s-au întors din detenție cu sănătatea zdruncinată. În total, 481 de victime. Politica Kremlinului a suprimat, de asemenea, activitatea tuturor organizațiilor scriitoricești pe care le avea Ucraina la acea vreme: „Aspanfut” (Asociația futuriștilor), „Neoclasicii”, „Pluh” (Uniunea scriitorilor rurali), „Hart” (Uniunea scriitorilor proletari), „Lanka”, „MARS” (Atelierul cuvântului revoluționar), „VAPLITE” (Academia liberă a literaturii proletare), „Molodnyk” (Tineretul), „VUSPP” (Uniunea ucraineană a scriitorilor proletari), „SPU” (Uniunea Scriitorilor din Ucraina), „Școala de la Praga”, „MUR” (Mișcarea artistică ucraineană).

Un exemplu evident al genocidului literaturii ucrainene îl reprezintă destinul poetului, traducătorului, criticului literar **Mykola Zerov (1890-1937)**, care a văzut lumina zilei pe 26 aprilie 1890 în pitorescul sat Zinkivske din Poltava, unde, de altfel, și-a petrecut anii copilăriei. S-a născut în familia învățătorului Konstantin Irakliovyci Zerov și a Mariei Iakivna, descendentă a unei familii de cazaci de lângă Dikanka, care le-a insuflat copiilor iubirea pentru limba ucraineană. Tatăl se ocupa îndeaproape de educația celor 11 copii, dintre care doar 7 au ajuns la maturitate. Educația primară o dobândește în satul natal, iar între anii 1903-1908, urmează liceul pentru băieți din Kiev, locul unde încolțește interesul tânărului Mykola pentru literatură și lingvistică, pasiunea pentru limba greacă veche și istorie, dezvoltându-și, totodată, și un spirit civic acut. Deși, la intrarea în liceu, nu avea un sistem al convingerilor politice bine definit, posedă, în schimb, disponibilitatea psihologică și emoțională pentru însușirea ideilor democratice. Aici, s-a remarcat printr-o erudiție și inteligență fenomenale, fapt pentru care printre liceeni circulau chiar legende privind memoria sa extraordinară. În toamna anului 1908, a fost admis la Facultatea de istorie și filologie din cadrul Universității Sf. Volodymyr din Kiev, unde, într-un mediu politic agitat al studențimii, a pus bazele viziunilor sale civico-politice. Tot în perioada studenției, Mykola Zerov s-a alăturat grupului elitist al oamenilor de cultură, format în jurul lui Heorhii Harbut, care militau pentru dezvoltarea literaturii ucrainene, a picturii și a graficii. În 1912, în publicațiile *Svitlo* și *Rada*, apar primele sale articole și recenzii.

După finalizarea studiilor universitare, Zerov predă latina și istoria la un liceu din orașelul Zlatopoli, iar din 1917, se mută cu activitatea didactică la Kiev. Între 1918-1920, predă cursuri de literatură ucraineană și lingvistică la Institutul de arhitectură, lucrând totodată ca redactor la revista *Knyhar*, în jurul căreia a luat naștere neoclasicismul. Între anii 1923-1934, ocupă postul de profesor de literatură ucraineană la Institutul învățământului popular din Kiev (azi, Universitatea Națională „T. H. Șevcenko”), unde cursurile sale devin legendare, la fel ca intervențiile sale publice, bucurându-se de mare admirație printre studenți și colegi. Prin tactul didactic și pasiunea cu care preda literatura ucraineană își cucerea de fiecare dată audiența: nu doar studenții erau fascinați de cursurile lui Zerov, ci și ceilalți profesori care asistau ei înșiși împreună cu studenții la lecțiile susținute de colegul lor. A tradus din literaturile antică, occidentală și rusă, datorită lui născându-se interpretări de neegalat ale numeroșilor poeți clasici. În propria sa creație poetică, M. Zerov a preferat sonetele și versurile alexandrine, care se remarcă prin perfecțiunea formei și motivele filosofice.

Fondatorul și teoreticianul neoclasicismului în literatura ucraineană, Mykola Zerov a luptat pentru reactualizarea valorilor literaturii antice, grecești și romane, precum și a celei naționale, adresându-se în propriile creații *Umbrelor strămoșilor uitați, Cântecului despre oastea lui Igor*, poeziei lui Skovoroda etc. Autor a peste 80 de sonete, gen literar care, sub condeiul său, capătă profunzime filosofică, intensitate intelectuală și perfecțiune, Zerov, și în calitate sa de critic literar și filolog, scrie numeroase studii critice, recenzii, cărți, printre care amintim: „Apologetul literaturii ucrainene a secolelor XIX – XX”, „Kvitka-Osnovianenko – viața și opera”, „Șevcenko și Askocenski”, „Cobzarul” lui Șevcenko în traducerea rusă, „Poeții perioadei postșevcenkiene”, „Lesea Ukrainka și cititorul”, „Lesea Ukrainka și Cântecul pădurii”, „Marko Ceremșyna – viața și opera”, „Koțiubynskyi și Cehov”, „Privire asupra poeziei ucrainene noi”, „Literatura ucraineană în 1918”, „Criticii și polemicii noștri”, „Iurii Ianovskyi”.

În anul 1920, în viața lui Zerov au avut loc schimbări esențiale în plan personal și profesional: s-a căsătorit cu Sofia Loboda și i-au apărut volumele: „Antologia poeziei romane”, care cuprinde traduceri din Catul, Vergiliu, Horațiu, Ovidiu etc., și „Poezia ucraineană nouă”, ambele reprezentând un fenomen remarcabil al vieții literare de la acea vreme. Despre primul volum, criticul Serhii Efremov spunea: „El nu își abordează munca precum un diletant, ci este înarmat cu o pregătire solidă, iar aceasta, împreună cu un adevărat talent poetic, a dat naștere unor traduceri minunate, parcă forjate, care îmbracă cu precizie viața cotidiană a Romei antice în veșmântul limbii ucrainene.”

În 1921, M. Zerov părăsește Kievul și se mută în localitatea Baryshivka, unde, pentru aproximativ trei ani, se dedică activității didactice și literare intense: traduce masiv, scrie sonete, parodii, câteva nuvele, această perioadă finalizându-se cu apariția primului său volum de poezii originale, „Camenae” (1924), considerat cel mai strălucit exemplu de poezie neoclasică ucraineană. Sonetele din această culegere au influențat dezvoltarea genului în lirica ucraineană, totodată, aici, fiind incluse și traduceri ale celor mai remarcabili poeți romani. Chiar coperta cărții a fost gândită de autor, iar titlul culegerii are rădăcini în mitologia romană – muzele purtau numele de Camenae.

Între anii 1925 și 1928, în Ucraina s-a desfășurat o amplă dezbatere literară publică despre direcția ideatică-estetică a noii literaturii ucrainene, despre căile de dezvoltare a acesteia, a temelor și a obiectivelor ei, despre locul și rolul scriitorului în societate.

Punctul de plecare al acestei „discuții literare” («літературна дискусія») l-a constituit articolul lui Mykola Hvyliovyi, «Про „сатану в бочці” або про графоманів, спекулянтів та інших просвітян» („Despre *diavolul din butoi* sau despre grafomani, speculanți și alți luminători”), în care autorul acestuia susținea că esențiale sunt educația, cunoașterea literaturii universale și măiestria artistică, nu doar originea proletară și dorința de a scrie. Zerov a fost unul dintre cei care l-au susținut activ în acest demers. Atât Hvyliovyi, cât și Zerov înclinau înspre intelectualism și tendințele europene – ambi visau să vadă literatura ucraineană integrată în contextul european.

Astfel, Zerov, în calitate de critic, s-a situat de partea lui Hvyliovyi, acesta din urmă mergând și mai departe și susținând că literatura ucraineană poate și trebuie să se dezvolte separat de cea rusă, orientându-se în primul rând spre Europa, lui aparținându-i sloganul ideologic «Геть від Москви!» („Nu cu Moscova!”). La rândul său, Mykola Zerov a lansat deviza „*Ad Fontes*” („Înapoi la izvoare”), de altfel, acesta fiind și titlul volumului de articole critice, apărut la Kiev în 1926 – «До джерел», subliniind necesitatea unei aprofundări a tradițiilor culturale naționale și universale: „Noi vrem un asemenea mediu literar în care să fie apreciat nu manifestul, ci munca scriitorului; nu o dispută sărăcăcioasă pe teme teoretice – repetiția aceleiași plăci dintr-un gramofon strident – ci un studiu literar viu și serios; nu carierismul scriitoricesc al unui «om din organizație», ci exigența artistică a autorului, în primul rând față de sine însuși”, scria Mykola Zerov. Din acest motiv, scriitorii au fost catalogați drept „naționaliști burghezi”. După intervenția din culise a lui Iosif Stalin în această dezbatere literară, Mykola Zerov a început să fie persecutat.

Ca toți intelectualii ucraineni ai vremii, el trăia sub amenințarea neconținută a arestării, într-un climat apăsător de intimidare și persecuții. Sinuciderea lui Mykola Hvyliovyi, în mai 1933, a fost o nouă lovitură dureroasă pentru Zerov. La începutul anilor '30, activitatea sa creatoare a fost practic interzisă, iar din 1933, până și tăcerea devenise primejdioasă. Zerov și Fylypovyci au fost constrânși să formuleze declarații de autocritică și angajamente politice conforme ideologiei oficiale.

„Neoclasicii” la Baryshivka. Anii 1920.

Aflat în permanență sub amenințarea autorităților, la finele anului 1934, Zerov este forțat să-și prezinte demisia, fiind învinovat de către conducerea bolșevică de naționalism și instigare teroristă împotriva statului. Tot atunci trăiește și o tragedie personală: îi moare unicul fiu în vârstă de 10 ani. Pleacă la Moscova, unde, la scurt timp, este arestat și condamnat la 10 ani de detenție. Sentința însă a fost revocată la scurt timp și înlocuită cu condamnarea la moarte prin împușcare. Împreună cu alți șase intelectuali: Pavlo Fylypovyci, Marko Voronyi, Borys Pelepenko, Ananii Lebid și Leonid Matkevyci, considerați a fi membrii unei „grupări teroriste”, Zerov este trimis în lagărul de la Solovki. Pe 3 noiembrie 1937, Mykola Zerov, împreună cu mulți alți reprezentanți ai culturii și literaturii ucrainene, este împușcat la Sandarmoh. Avea doar 47 de ani.

Tatăl lui Mykola Zerov îi scria săptămânal lui Stalin aceeași unică propoziție: „Unde este fiul meu Mykola?”. După un timp, a primit răspunsul că ar fi murit de aprindere de plămâni, în timp ce soției lui i s-a răspuns abia în 1942. Nici ea, nici tatăl lui nu au aflat niciodată circumstanțele morții lui.

Prin curmarea vieții și activității lui Mykola Zerov, la fel ca a celorlalți talentați creatori de artă ucraineană, aparatul represiv bolșevic a urmărit distrugerea culturii, a spiritualității și a națiunii ucrainene. Însă și azi se aude ecoul trecerii prin crunta lume a bolșevismului a celor care au încercat să-și apere independența gândirii, a acelor entuziaști care au crezut în idealuri.

Surse consultate:

Микола Зеров, *Твори в двох томах*, том 2. *Історико-літературні та літературно-ознавчі праці*, 1990.

Leo Butnaru, *Avangarda ucraineană*, Iași, Ed. Tipo Moldova, 2014.

<https://suspilne.media/culture/729363-lider-neoklasikiv-vidatnij-lektor-fenomenalnij-intelektual-pro-zitta-j-tragichnu-zagibel-mikoli-zerova/>

Saveta VĂRĂREANU

SUFLET DE ORFAN

S-a supărat Valeria

Cred că această amintire o am tot de la Paștele acela, când *m-am milogit*, dar era după masă, mai târziu, sau poate era a doua zi de Paște. Eram în casa cea mare a bunicilor. Îi încurcam pe tinerii frați ai mamei, care se pregăteau să meargă la horă. Casa era plină: fetele mari erau ca niște zâne în costumele naționale, cu flori în păr, iar pe fețele frumoase, îmbujorate și pline de emoție se citeau bucuria, emoția și nerăbdarea.

Uncheșul Ilie, holtei înăltuț, șaten, cu ochi albaștri, subțire ca ciobănașul din *Miorița*, cu o voce plăcută, cel mai iubit de noi, orfanii, se îmbrăca pentru horă cu strai național: ițari strânși pe picior, cizme cu carâmbul înalt până sub genunchi, cămașă albă ca zăpada, lungă până deasupra genunchilor și încinsă la mijloc cu un brâu înflorat. Cămașa cea lungă avea chenare de flori brodate la poale, la gât și la mânecile destul de largi, sub care se vedeau brățările, un fel de manșete înflorate, dar fără mânecă. O bundiță înflorată cu măiestrie întreaga costumul național precum florile împodobesc o grădină. Bunica și surorile mamei, Maria cu Varvara, aranjau cămașa tradițională în așa fel, încât să fie simetric de lungă și de creață după ce brăul a fost strâns pe trupul subțirel al frumosului bucovinean. Cred că eram curată și frumoasă, pentru că nu se mai uita nimeni urât când mă vedea. Eu umblam prin casă cu capul dat tare, tare pe spate, ca să-i pot vedea pe cei mari, să înregistrez tot ce se-ntâmplă și se vorbește. La un moment dat uncheșul Ilie s-a împiedicat de mine și, luând o mutră foarte serioasă, m-a certat că mă bag pe sub picioarele oamenilor. Nu am crezut că mă ceartă serios, pentru că știam că uncheșul mă... iubește.

– Ilie, lasă copilul în pace, că se supără Valerțea pe tine. (Așa li se spunea Valeriilor în sat la noi: Valerțea)

– Cum să se supere, mamă?

– Așa bine. Ea este aici, cu noi, numai că nu poate vorbi, iar noi nu o putem vedea.

Uncheșul a zâmbit și a dat să-și încheie butonii de la manșeta-brățară. S-a oprit brusc, ațintindu-și ochii în tavan și ascultând ceva ce noi, cei din cameră nu auzeam. Deodată a început să-și scuture mâna stângă în așa fel, încât să scoată ceva din mânecă. Toți se uitau mirați la el, deoarece nu se mai oprea din scuturat și avea o față aproape împietrită. La un moment dat, de sub mâneca pe care o scutura uncheșul Ilie, a ieșit un fluturaș care a zburat spre fața și părul lui, a zburat pe deasupra celor mari, s-a învârtit de câteva ori deasupra capului meu și a ieșit pe fereastra pe care bunica o deschisese larg.

– Du-te, Valerță dragă. Nu ai grijă. Nu-i face nimeni niciun rău.

pas, în orice clipă și se roagă pentru mine. Să nu zâmbești a neîncredere, cititorule. Ți-o voi demonstra pe parcursul amintirilor mele, dacă vei avea răbdarea și bunăvoința să le citești. Cred că merită s-o faci.

Ca dovadă că am stat mai mult în casa mătușii Ana, soția uncheșului Vasile al babei, este faptul că acolo am avut multe, multe întâmplări, ca și cum aș fi fost acasă la mine. (Să observi, cititorule, că atunci când voi vorbi despre „acasă”, voi pune cuvântul între ghilimele. O voi face pentru a sublinia că nu este vorba despre casa părintească, cea a părinților mei, pentru că ei n-au apucat să-și construiască decât o bucătărioară de vară în curtea bunicilor

de la Plopeni, în care au locuit doar câțiva ani. Ei s-au căsătorit pe două ianuarie 1939 și au decedat în mai-iunie 1945. În timpul acesta, mama a dat naștere celor trei copii, doi băieți și o fată. Al doilea băiat, Petrică, a murit de prunc, în timpul războiului. Tata a fost rănit pe front la Mărășești și la Odesa, a venit acasă bolnav, nimerind în plină epidemie de tifos exantematic.)

Da... Un alt Paște. Sunt cu un an mai mare. Mă dau în scrânciobul din curtea uncheșului Vasile, stând în picioare. Mă dau încet și sunt fericită, că vântu-mi zburlește părul și mă mângâie pe obraz. Este soare, cald și tare plăcut.

– Hei, fetiță, stai să mă dau și eu cu tine!

– Nu vreau să mă dau cu tine, că tu faci vânt prea tare.

Este nepotul cel mare, orfanul din partea mătușii Ana. Oprește scrânciobul, se urcă tot în picioare și începe să facă vânt.

– Mă teeem! Oprește măcar să mă așez!

– Nu te așezi deloc. Ține-te bine!

Făcea vânt așa de tare, încât ajungeam în poziție paralelă cu pământul.

–Nu mă mai pot ține, te rog să oprești !

– Nu mă op..

Au fost ultimele sunete pe care le-am auzit. La răcnetele mele, cei din curte n-au mai putut face nimic. Am zburat fulgerător spre pământ, rămânând aproape moartă, cu sângele curgându-mi din nas. Căzusem în cap de la o înălțime considerabilă. Când am căzut, soarele era puțin după amiază; mi-am revenit când se apropia seara. Atunci chiar că era să mor. Ce a pățit atunci diavolul acela numai el știe. Avea el destule rele adunate, așa că a cam dispărut din peisaj, luându-și lumea-n cap.

Cu amărăciune îmi amintesc acest crâmpei din viața mea. Cred că acea căzătură mi-a afectat serios memoria, ochii și urechile, ceea ce am resimțit de-a lungul vieții.

Virgiliu RIȚCO

INSTINCT PIERDUT

**„Împărat slăvit e codrul
Neamuri mii îi cresc sub poale,
Toate înflorind din mila
Codrului, măriei-sale”.**

M. Eminescu

E primăvară. Natura a renăscut. Se aude foșnetul frunzelor arborilor de un verde crud, la o ușoară adiere a vântului. Razele binefăcătoare ale soarelui au trezit la viață plâpânde floricele. Parfumul suav al acestora atrage insectele, ce le vor asigura, prin vizite fugare, apariția în primăvara următoare a urmașilor.

E aprilie. Crângul răsună de cîripitul păsărelelor venite din peregrinările de peste mări și țări.

Într-o asemenea ambianță atât de atrăgătoare, două soliste ale pădurii își destăinuiau neliniștea ce le cuprinsese. Pline de amărăciune, în acest tărâm de basm, o ciocârlie și o privighetoare, cântărește recunoscute pentru măiestria glasului lor, încercau să-și descrie zbuciumul ce le cuprinsese. Erau viitoare mămici. Instinctul matern trezise în ele teama că li se va întâmpla ceva neplăcut. S-au înțeles destul de greu folosind „slove” diferite. Prin dialogul purtat, ambele-și vărsau focul ce le ardea sufletul. Prin cântecul plin de jale, privighetoarea îi spuse suratei sale:

– Cu multă migală mi-am construit un cuib, căsuța mea, în care voiam ca drăguții pușori să se simtă în largul lor. Pentru a nu fi pradă ușoară, l-am pregătit pe sol sau alteori pe tufe joase, mascându-l cu ierburi. Cu grijă mi-am depus

ouăle. Pușorii ieșiți din ou sunt firavi. Trebuie hrăniți până vor fi capabili să-și părăsească lăcașul ce le-a fost adăpost. E adevărat. Am fost nevoită să fac mici incursiuni prin jur, pentru a-mi găsi hrana. Oare am greșit?

Prin triluri, ciocârlia îi răspunse:

– Mi-am construit și eu un cuib într-o adâncitură a solului. Îl apără verdeța din jur. Cu multă grijă am protejat ouăle până la ieșirea puilor – moștenitorii mei. Tot ce mi s-a întâmplat rămâne o mare enigmă pentru mine. Unul dintre ouă a fost ciocnit mai înaintea celorlalte. Puilul a ieșit. M-am gândit că a vrut să cunoască mai repede lumea din jur. Cerea mereu hrană. Mă atenționa printr-un țuit. Eram obligată să-mi părăsesc cuibul pentru a i-o procura și aduce.

– Curios. Așa am pățit și eu, spuse privighetoarea. Mi s-a umplut sufletul de tristețe când după o scurtă incursiune în cuib, n-am mai găsit decât puilul grăbit și niciun alt ou. Nu cred că cineva a pătruns în căsuță, furându-mi ouăle și lăsându-mi numai puilul. Același țuit aud și eu. Se potolește puțin doar cât micuțul este sătul. Apoi reîncepe. Îl recunosc și-i aduc imediat hrană.

– E un adevărat mister. Amândouă avem aceeași soartă. Există un hoț în pădure care ne-a prădat locuințele? spuse ciocârlia. Înainte, ori de câte ori părăseam cuibul, la întoarcere absolut totul era așa cum am lăsat: același număr de ouă, aceeași culoare, toate erau ale mele. Oare vom putea vreodată să dezlegăm taina?

Amândouă își iubeau cu ardoare unica odraslă din cuib. Țiuitul binecunoscut reprezenta semnalul de alarmă. Unica lor progenitură avea nevoie de hrană. Satisfăcându-li-se puilor flămânzi poftele, cele două mame observau cât de repede cresc, depășindu-le ca dimensiune. Ca să-i poată hrăni, se suiau pe capul flămândului, introducându-i în cioc merindele adunate cu atâta trudă. Nu mai văzuseră în neamul lor asemenea măncai. Tot crescând și depășindu-și

părinții, cuibul – locul în care și-au deschis pentru prima oară ochii – a devenit neîncăpător. L-au părăsit.

Bieții părinți! Atașați de unicul moștenitor, osteniți de atâta trudă pentru a-i satisface apetitul, au rămas îngroziți. Oare același hoț le-a furat și unicul pui? Observaseră că puilul depășise ca mărime, că „haina” ce-i acoperea corpul nu era asemănătoare cu a lor. Nu-și puteau explica de ce. Era propria lor progenitură. O ocrotiseră. O iubeau. Erau chinuți gândindu-se că l-au pierdut.

Nu după mult timp, dintr-un tufiș se auzi semnalul de alarmă. Ce fericire pe bieții părinți! Își regăsiseră, de fapt, exploatatorul. Uitând de oboseală, harnici și iubitori, l-au mai hrănit câteva săptămâni, după care puilul i-a părăsit.

În toată această perioadă, întregul lor zbucium era urmărit de o pasăre mai mare decât părinții adoptivi. Avea penajul puilului mult iubit de cele două mămici de împrumut. Adevărata mamă ingrată simțea că și-a făcut datoria față de semenii săi, aducând pe lume fără nici un chin un nou cuc, ce va asigura pe mai departe existența speciei sale.

Vreți să știți enigma ce nu va fi niciodată aflată de cele două mame îndurerate?

Femela cucului își depune ouăle în cuiburi străine. Natura atât de inventivă a ajutat ca acestea să fie asemănătoare ca mărime și colorit cu a speciei căreia-i parazitează cuibul. Când cuibul este părăsit de proprietar, chiar pentru scurt timp, femela cucului își depune oul, aruncând pe jos unul al gazdei. Știți unde au dispărut celelalte ouă din cuib? Ieșind mai repede decât puilii adevăraților părinți, intrusul nu suportă în primele zile atingerea altor obiecte. Le ia pe spate și le aruncă din cuib.

Așadar, nu este părinte cel ce aduce pe lume puilul părăsindu-l, ci cel care-l îngrijește, făcându-l capabil să se descurce singur în viață. Iată cum măiestria naturii a cărei creație suntem și noi este plină de mistere ce se cer dezlegate, descifrarea lor ne-ar putea servi drept ghid în întreaga noastră viață.

Pavlo PRAVYI

ISTORIA SECRETĂ A UNIUNII SOVIETICE

Capitolul V

Șobolani în bidonul de tablă sau de ce s-a tras în Lenin

(Continuare din nr. 70)

În septembrie 1919, la Comisia Extraordinară de Luptă Împotriva Contrarevoluției și Sabotajului a fost depus denunțul cekistului Goriaceov, în care raporta că o cunoștință de-a lui, cekista Zinaida Leogonkaia s-ar fi scăpat că ea a fost cea care a tras în Lenin. Ea a fost arestată, iar în timpul percheziției au găsit în apartamentul ei un „Browning” neînregistrat. Cekista a explicat că participase cu un an în urmă la percheziția corporală a Fanniei Kaplan, când aceea fusese adusă la Lubianka. Leogonkaia ar fi găsit pistolul în poșeta arestatei Kaplan și l-a păstrat ca amintire. O explicație absolut neconvingătoare.

E ciudat că Leogonkaia a fost eliberată și ea chiar a continuat să lucreze în cadrul Comisiei Extraordinare. Probabil că tragerea ei la răspundere nu era convenabilă, întrucât Kaplan fusese demult declarată vinovată, executată și uitată. De fapt, pe glonțele din încărcătorul pistolului Zinaidei Leogonkaia nu erau striții. Striții erau pe gloanțele cu care fusese încărcat pistolul care, cică, ar fi aparținut Fanniei Kaplan. În 1922, când au extras din Lenin glonțul, pe el nu existau striții...

În legătură cu aceasta, trebuie spus că atunci când pe rănitul Lenin l-au dus la apartamentul din Kremlin (curios că l-au dus la apartament, și nu la spital) și Krupskaia a început să plângă, spunând ceva în sensul „Ce-o să ne facem noi de-acum?”, Iakov Miraimovici a liniștit-o cu aceste ciudate cuvinte: „Eu și cu Ilici ne-am înțeles în legătură cu toate.”. Între istorici există până azi dispute în privința celor spuse de președintele Consiliului Comisarilor Poporului.

„În vara anului 1918, lupta din interiorul partidului a atins cote maxime. Sverdlov, care avea o mare influență asupra aparatului de partid, și Troțki, care controla armata, nu mai aveau nevoie de Lenin ca tovarăș de luptă. El devenise inutil și periculos pentru ei. Simțind aceasta, Lenin a creat în sânul partidului bolșevic grupul său și a ajutat în tot felul avansarea lui Stalin. Atentatul de la uzina Mihelson a fost o încercare a lui Sverdlov de a da o lovitură în interiorul partidului și a pune definitiv mâna pe putere în partid și în țară.

Tocmai de aceea, pentru a ieși basma curată și a șterge urmele, Sverdlov a dat ordin ca Fanni Kaplan să fie declarată unica vinovată, lucru care i-a venit foarte la îndemână. Numele adevăraților atentatori au fost ascunse, pentru ca să nu se ajungă la adevăratul atentator.”

Asta în niciun caz nu înseamnă că Sverdlov și Troțki erau înțeleși. Însă ce este interesant. Mitul despre atentatul asupra lui Lenin, înfăptuit de socialiștii revoluționari de stânga prin mâna chioarei Kaplan, a apărut în anul 1922. Atunci, împotriva socialiștilor revoluționari de dreapta au depus mărturie foștii socialiști revoluționari de stânga, deveniți bolșevici, Lidia Konopliova și Grigorii Semenov. Ultimul a luat asupra sa răspunderea ca organizator al atentatului. În acel moment el era agent al Serviciului de Cercetare al Armatei Roșii, pe care o conducea știți cine. Iar mai departe judecați și singuri, stimați cititori.

De fapt, glonțul care-l rănisese pe Lenin nu se potrivea la „Browningul” pe care, chipurile, îl ridicaseră de la Kaplan. Totuși, pistolul fusese „găsit” abia a treia zi după atentat, deși femeia fusese arestată pe stradă la câteva minute, după ce se auziseră împușcăturile.

Ei, iar în continuare soarta lui Iakov Sverdlov s-a dovedit a fi tragică. După atentatul asupra lui Lenin, el n-a mai trăit mult. Nu se știe exact cum a murit. Conform versiunii oficiale, ar fi murit de „gripă spaniolă”, care făcea ravagii atunci în Europa. Iakov Miraimovici cică s-ar fi molipsit pe 7 martie 1919, când a fost la o uzină din Oreol și a „ars” în mai puțin de 10 zile, dând ortul popii pe 16 martie. Dar aici e o neconcordanță. „Spaniola” era o boală extrem de grea și molipsitoare. Dar înainte de moarte, pe Sverdlov îl vizitase Lenin. Cine l-ar fi lăsat să se apropie de bolnavul de gripă spaniolă? Atunci, au inventat altă versiune „secretă” (vă aduceți aminte de „legenda în legendă”?) – chipurile, la Oreol, muncitorii l-au bătut îngrozitor, de unde i s-a tras moartea. Și asta, pentru că „era evreu”.

Însă eu personal sunt de acord cu concluziile unor istorici, potrivit cărora Sverdlov a fost „ajutat” să moară. Iar „binefăcătorul” a fost Vladimir Ilici. Iakov Miraimovici era într-adevăr bolnav. De răceală obișnuită. Și Lenin l-a vizitat. Pe 16 martie, a venit în apartamentul lui și i-a adus un mic tort. Iakov Miraimovici a mâncat din acel tort și la o jumătate de oră după plecarea lui Vladimir Ilici și-a dat duhul. Vizita cu micul tort nu e o invenție – a fost un fapt dovedit.

Lenin n-a putut să-i ierte „tovarășului de luptă” nici întâmplarea de la uzina Mihelson, nici ocuparea cabinetului lui peste doar o oră de la împușcăturile fatale, nici uzurparea de fapt a puterii, când Sverdlov l-a expediat „pentru tratament” la Gorki pe o perioadă de două luni și nici planul de a-l înlătura oficial de la putere. Prea puțini fac o legătură între moartea lui Sverdlov după ce mâncase din tortul adus de Lenin în 16 martie 1919 și al VIII-lea Congres al Partidului Comunist (b) din Rusia, stabilit pentru data se 18 martie. Acolo urma să izbucnească o foarte interesantă luptă pentru putere între Troțki și Sverdlov, pe de o parte, și Lenin și Stalin, pe de alta.

Iakov Miraimovici a fost înmormântat cu fast lângă zidul Kremlinului. A fost primul. Astfel se inaugurase acea necropolă satanică. Al doilea – dar după șase ani și jumătate – a fost Mihail Frunze, ucis de-acum de Stalin. Al treilea a fost Dzerjinski care a murit pe 22 iulie 1926 de o moarte foarte ciudată.

În ziarul „Pravda” nr. 60 din 20 martie 1919, a fost publicată cuvântarea lui V. I. Ulianov (Lenin) „Memoriei lui I. M. Sverdlov”, ținută la ședința de urgență a Comisiei Extraordinare de Luptă Împotriva Contrarevoluției și Sabotajului. Între altele, conducătorul proletariatului a spus:

„Acea muncă, pe care a făcut-o de unul singur în cadrul organizațiilor, al alegerii de cadre, plasarea lor în munci de răspundere, în funcție de specializarea fiecăruia – această muncă va putea fi înfăptuită de noi, numai dacă pentru fiecare dintre marile domenii, de care s-a ocupat singur tov. Sverdlov, vor fi convocate grupe întregi de oameni, care, urmând aceeași cale, ar putea să se apropie de rezultatele realizate de o singură persoană.

Troțki controla armata și nu mai avea nevoie de Lenin ca tovarăș de luptă. Lev Troțki inspectează armata. 1919.

Cadru din filmul sovietic „Iakov Sverdlov”. O iubire atât de emoționantă. Dar, în realitate, este „sărutul lui Iuda”. Spre deosebire de Evanghelie, ambii sunt Iuda – și Ilici, și Miraimovici.

Însă revoluția proletară este puternică tocmai datorită profunzimii izvoarelor sale. Noi știm că, în locul oamenilor care și-au dăruit viața cu abnegație, au dedicat-o acestei lupte, ea va aduce șiruri de alți oameni, poate mai puțin experimentați, mai puțin cunoscători și mai puțin pregătiți la început de drum, dar oameni strâns legați de mase și capabili să ia locul celor mai mari talente care ne-au părăsit și să mobilizeze grupe de oameni care vor continua munca lor, să meargă pe calea acelora și să desăvârșească ceea ce începuseră ei.”

Pentru cei care știu să citească printre rânduri, acesta a fost un anunț deschis și cu explicația că ori „spaniola” sau tuberculoza, ori afurisiții de antisemiți din Oreol au scos din rândurile partidului un om atât de important. Și avertismentul: așa va păși oricine, care ar încerca să mă debarce de la putere, pentru a lua totul în mâinile sale. Supraviețuind amenințării și trădării „tovarășului” său, Lenin anunța că pe viitor se va baza pe „rânduri” și nu pe persoane foarte șmechere, viclene, abile și ambițioase.

Și fiți siguri, stimați cititori, că alți „tovarăși” au înțeles aluziile. Și mai ales tov. Stalin. După aceasta, el a devenit și mai precaut, și mai blând cu cei din jur. Un motănel atât de blând...

Imediat după aceea, trăgând învățătură din amara experiență, susținut de Stalin, de Bonci-Bruievici și de alți tovarăși din propriul clan politic, Lenin îi face lobby lui Mihail Ivanovici Kalinin pentru alegerea acestuia în postul vacant de președinte al Consiliului Comisarilor Poporului, dar, din cauza tâmpeniei lui și a fenomenalelor calități de lacheu, Kalinin a devenit „vice-președinte”. Dar șefii de la Kremlin nu s-au oprit la asta. Ca să scape din Moscova de șeful statului – deși era de formă, oficial Kalinin era totuși șeful statului –, el a fost imbarcat în tren și trimis pentru doi ani, aproape fără întoarcere, pe front: să susțină moralul luptătorilor din Armata Roșie. Într-o astfel de călătorie a și avut loc întâmplarea cu luptătorii lui Budionai și șuba lui Kalinin.

Cu toate acestea, mîncătoria din bidon nu s-a oprit. Au mai rămas destui șobolani: Lenin, Troțki, Stalin, Dzerjinski, Kamenev, Zinoviev, Radek. Și toți – unii deschis, alții, mai vicleni, în secret – se urau și se temeau unii de alții. Doriți o mică exemplificare? Dzerjinski, drăguțul de el, se temea atât de tare de un atentat asupra lui, încât lângă biroul său ținea un post special de pază și a poruncit să fie mascată ușa de intrare în birou. Se înțelege că nu de „contrarevoluție” se temea el – clădirea Comisiei Extraordinare de Luptă Împotriva Contrarevoluției și Sabotajului era păzită mai ceva decât Banca de Stat. El cunoștea atât soarta lui Lenin, cât și cea a lui Sverdlov. Chiar și când făcea baie, era păzit de tinerica și foarte devotata cekistă Olga Grigorieva, care avea grijă ca în lichidul, merit

Felix Dzerjinski (în centru) cu tovarășii săi cehiști. Acești oameni erau lipsiți de orice sentiment și umanitate.

să-i facă bine lui Dzerjinski, să nu se fi pus otravă. Odată, în cabinetul lui Dzerjinski dădu buzna un marinăr beat, iar Feliks Edmundovici, intrând în panică, l-a împușcat imediat, după care a făcut o criză de epilepsie...

Șobolani au mai rămas destui. Șmecheri, atentatori, rău intenționați, ticăloși. Despre cum a supraviețuit cel mai puternic dintre ei vom povesti mai târziu, când vom analiza ce s-a întâmplat după moartea lui Lenin.

Iar până una-alta, urmează o temă interesantă...

(Va urma)

Traducere din limba ucraineană și note
de Corneliu IROD

Mihai Hafja TRAISTA

DIN ISTORIA LITERATURII UCRAINENE DIN ROMÂNIA ~ PERIOADA POSTBELICĂ ~

IURII RACOCEA (1908-1991)

Preocupările literare ale lui Iurii Racoccea, născut la 14 martie 1908 în Jadova (raionul Storojineț, regiunea Cernăuți), au fost prezente chiar din perioada tinereții.

După absolvirea Școlii Silvice din Timișoara (1930), în 1954, absolvă, la fără frecvență, Liceul Pedagogic, iar în anul 1959, cursul de 2 ani de limba rusă.

Pe lângă profesia de tehnician silvic, Iurii Racoccea avea preocupări literare. După desăvârșirea studiilor, a predat limbile rusă și ucraineană la școlile din satele Bălcăuți, Șerbăuți, Călinești Enache și cei mai mulți ani la școala din

Măriței, până la ieșirea la pensie. O perioadă a îndeplinit și funcția de director. Primul volum de poezii publicat în limba română se intitulează *lubire, credință, rațiune* (Suceava, Editura „Lupta Poporului”, 1947). A publicat în presa vremii numeroase poezii scrise în limba ucraineană, în «Новий вік» („Veac nou”), și în antologii precum «Серпень» („August”, 1964) și «Ліричні струни» („Strune lirice”, 1968). Totodată, versurile sale au fost incluse în manualele școlare de limba și literatura ucraineană pentru clasele a III-a, a IV-a și a IX-a.

Iurii Racoccea a scris monografia localității Măriței (împreună cu un alt coautor care, după moartea lui Iurii Racoccea, o publică în câteva variante, fără însă să pomenească numele acestuia).

Poetul Iurii Racoccea s-a stins în ziua de 7 martie 1991 în localitatea Măriței (jud. Suceava).

În anul 2005, apare volumul lui de poezii *Доробок лім* (*Prinosul anilor*) la Editura Mustang, București.

„Iurii Racoccea a fost unul dintre pionierii literaturii ucrainene care mărturisește în fața cititorilor săi: «Sufletul meu este pregătit / Să înțeleagă toată frumusețea...». Cu siguranță, el a înțeles frumusețile vieții și ale naturii, transformându-le în poezie. (...) El a fost credincios poeziei precum copacul pământului din care a crescut. Pe Iurii Racoccea nu l-a interesat niciodată soarta poeziilor sale, el poate fi numit un poet risipitor. Poezia lui Iurii Racoccea este bună și duioasă, iar el, poetul, un truditor onest și credincios pe tărâmul literaturii. El a fost conștient de faptul că numai bunătatea și dragostea sunt în măsură să aprindă stelele

unei poezii adevărate care, mai apoi, să formeze o întreagă constelație pe bolta spirituală. Vreme îndelungată, Iuri Racoccea a trăit și educat tânăra generație în satul Măriței, vecin cu Dănila mea natală. Cele două sate bucovinene sunt despărțite doar de pădurea lui Pruncul. De-a lungul anilor, ne-am întâlnit deseori pe hotarul dintre satele noastre, în mijlocul pădurii lui Pruncul, pe care poetul a numit-o raiul cântecului și al frumuseții, al proiectelor și amintirilor”, scria Stepan Tciaciuc în prefața volumului *Prinosul anilor*.

Hryhir TIUTIUNNYK

Izma-broaștei

Peste lunca inundată de apele de aprilie, se stinge rece o înserare portocalie, scufundând în ochiurile nu prea adânci de lângă mal vâlvătaia îndepărtată a norilor. Și cu cât cobora mai mult soarele după dealuri, cu atât cobora mai jos pâlălaia, se îngusta într-o panglică peste stufărișul din apă, de parcă undele dădeau s-o împingă sub mal.

Andrii se ridică de pe ciotul pe care se odihniise după ce umblase atâta prin mlaștina vâscoasă și se duse să-și ia barca pe care o lăsase în tufe. În timpul zilei apa se retrăsese: în locul în care o lăsase dimineața, acum se așteptau fluier de trestie uscată, crengi umflate de apă și cochilii goale de melci. Lotca zăcea pe mal, afundată în nămol. Lanțul cu care fusese legată de arin era întins: se vede că, retrăgându-se, apa ar fi încercat să ia și barca, dar n-a putut să rupă prionul...

Andrii desfăcu lanțul – pe scoarța arinului rămase o rosătură roșie – și târî barca spre apă, afundându-se cu cizmele de cauciuc în mocirla verde.

Până să ajungă la apă, nădușise și se așeză pe marginea din spate a bărcii să-și tragă sufletul. Nu se grăbea să ajungă acasă, cu toate că flămânzise toată ziua pe tractor; cărase așternut la ferma de vaci, ajutându-le pe femei să încarce și să descarce baloții grei de paie. De la el și acum duhnea a iz dulceag de paie încinse, a motorină și a sudoare rece.

Pe dealul zvântat de pe celălalt mal al râului, licărea satul, cuprins aproape din toate părțile de bălțiri line și portocalii ca și cerul. De acolo răsuna tare un radio, cântau cocoșii, fumul se așternea jos, amestecând în aerul din luncă amăreala mocnită a bălăriilor din anul trecut.

Andrii zări și casa lui, dar nu simți acea dulce și duioasă chemare a cuibului propriu, care până nu demult îl zorea să ajungă cât mai repede acasă.

Din ziua când își desfăcuse pentru totdeauna stiletul de la centura de ofițer și trecuse să muncească pe tractor, soacra nu-l mai avea la inimă, începu să i se adreseze cu dumneata, iar casa, de parcă se înțelese cu stăpâna, se posomorî și încremeni într-o muțenie disprețuitoare...

Acum, de câte ori se întoarce Andrii de la muncă, soacra îl întâmpină mereu în antreu și-i atrage atenția:

– Pentru Dumnezeu, nu intra cu noroi în casă. Noi abia am făcut curat... – și ostentativ iese pe lângă el în curte, purtând pe rever, bine lustruită, insigna de cadru didactic emerit, insignă în formă de vas scitic cu două toarte.

Andrii se dădea de-a-ndăratelea într-un colț, se lipea de perete ca să-i facă ei loc și se enerva tăcut: e clar că ea înadins îl întâmpină în tindă și-l obligă să se retragă în colț pentru a-l umili. Apoi el, ținându-se de tocul ușii, se descâlța și intra înăuntru.

La intrarea lui, Klava se ridică alene, se întindea cu plăcere, trosnindu-și oasele, se sălta pe vârfuri și se privea pe furiș în oglindă.

Seara luau masa tăcuți, ca după ceartă.

– Și voi de unde, dracu, sunteți? – bombănea Andrii noaptea în licărul țigării. – Sunteți de la țară, da' faceți pe cucoanele...

– De acolo, de unde ești și dumneata! – îi dădea Klava repede răspunsul pregătit dinainte și, ofuscată, se întorcea cu fața la perete. – Iar dacă nu-ți suntem pe plac, caută-ți altele mai bune...

În asemenea clipe, totul i se părea la ea nesuferit: talia studiat mlădioasă, picioarele fierbinți, chiar și numele: Klava, lava... Sună ca dracu!

Uneori, în toiul nopții, după o împăcare fizică bolnăvicioasă, ea începea să plângă, să se vaite că duce dorul Vladivostokului, a veselului anturaj marinăresc și că mama, când el nu e acasă, îl face ofițer epurat, iar pe ea că a fost o căscată când s-a măritat...

Atunci Andrii sărea din pat, fuma țigară după țigară, umbla tehui prin casă, se lovea de scaune și le trântea cu zgomot de dușumea, până ce o auzea pe soacra gemând de după ușă:

– Pentru Dumnezeu, faceți liniște...

...Spre apus începu să se întunece.

Andrii trase barca pe apă și era gata să plece, când în ariniș foșniră crengile și pe mal apăru în fugă o fată găfâind.

– Nene, te rog să mă treci și pe mine pe malul celălalt! – strigă ea.

Apoi, venind mai aproape, se vede că-l recunosc pe Andrii, clipi jenată din genele-i lungi, acoperind îndrăzneța căutătură băiețească.

– A, dumneavoastră sunteți... Iar eu am crezut că-i nenea Porfylo.

Fata se fâstăci, și Andrii își dădu seama că ea, din repezeală, i-a spus un neadevăr, pentru că el purta caschetă de miciman și un veston vechi de uniformă, iar asemenea haine nu purta nimeni în sat. El își aduse aminte că o mai văzuse cândva pe această fată, dar atunci nu arăta deloc ca acum.

Se întâmplase parcă acum doi ani, când venise în concediu și trecea prin sat în ținută de gală, iar în urma lui venea un grup de fete, eleve de prin clasele mari. Fetele încercau să-l depășească pentru a-l putea privi, șușoteau între ele și chicoteau. Careva dintre fete spuse tare:

– Ia uite la Lesea, cum i se mai scurg ochii...

Andrii întoarse capul și văzu în grup o fetișcană purtând o rochie lunguță de uniformă, cu ochi limpezi și puțin speriați. Acei ochi păreau că-l roagă să se oprească puțin și parcă-i spuneau: ia uită-te ce frumoase suntem... Toate acestea le observă în fugă și le uită curând, însă ochii i-a ținut minte.

Acum în fața lui se afla o fată căreia nu-i mai poți arunca o simplă privire, dar nici să stai s-o admiri – ca om însurat, nu se cădea. Ea avea în mână cărți, deși nici vorbă să fie îmbrăcată ca o elevă: avea în picioare cizme de cauciuc mari, bărbățești, o scurtă gri simpluță și o basma cu franjuri înflorată, legată nu tinerește, ca fetele, ci pe sub bărbie ca nevestele.

Asta l-a impresionat neplăcut pe Andrii. „E încă elevă, – se gândi, – și e deja măritată. Și hainele îs ale lui bărbat-su...”

– Urcă, – zise el nu prea amabil, lucru care l-a mirat chiar și pe el și o luă prin apă spre barcă.

Dar fata așteptă până se urcă el, împinse barca cu putere și abia apoi sări și ea.

– Da' dumneata unde ai fost, de ai întârziat până la ora asta? – zise Andrii, vrând să se scuze cumva pentru impolitețea – de neînțeles pentru el – cu care o întâmpină pe fată.

– La școală... După aceea, am scos cartofi pentru bunica.

– Dumneata ești Lesea, nu-i așa?

Fata încuviință repede din cap. Ochii ei, feriți de broboadă, avură un licăr fierbinte, ca de muiere.

– În ce clasă ești dumneata?

– Într-a unsprezecea...

– Și după terminare – încotro?

Lesea surâse, își lăsă o mână peste bord și întoarse capul într-o parte.

– Cine știe...

– Profesorii ce te sfătuiesc? Cine-i dirigintele dumatăle?

– Stepanida Trohymivna. Soacra dumneavoastră... – adăugă fata mai încet. – Dumneaei zice să ne ducem îngrijitori la vite, că acuși nici acolo n-o să mai primească fără școală...

Andrii începu să vâslească mai repede, furios. Cu toate astea, vâsla nu se răsuca în apă și nu-i obosea mâinile. Barca înainta drept și lin, ca o pasăre care plutește în aer fără să dea din aripi. Și părea că și casele din livezi plutesc în întâmpinarea lui.

„Așa carevasăzică... – gândi, – îi îndeamnă să meargă la vite. Așa, una-două!”

La orizont, vâlvătaia soarelui se domoli și se stinse. Era acel ceas al înserării când văzduhul devine transparent ca apa de izvor, încât până și niște copăcei subțiri și invizibili care erau înfiți ici și colo în lunca inundată au căpătat contururi distincte și se oglindeau neclintiți în apă, dând impresia unei adâncimi fără fund. Roua adia din ierburile ude miros greu de pălămidă degerată, de iască veștedă și de fân ud și mucegăit, rămas prin tufe după ultima coasă de anul trecut.

Pe dealurile dintre ochiurile de apă, pământul negru răspândea dorința primăverii de a renaște și mirosea a ierburi moarte, a uscături găunoase și a mlădițe tinere – mirosea a veșnicie și a vreme grabnic trecătoare.

Și între acele mirosuri Andrii nu-și dădea seama care o fi acela care-i aducea aminte de copilărie, de vremea când se ducea la movilă cu vitele la păscut, purtând în traistă o felie de pâine și o sticlă de lapte rece, de prima seară cu Klava aici în luncă, de sărbători împodobite cu crengi verzi, de Rusalii, în casa bunicii, unsă cu pământ pe jos și presărată cu rogoz tăios – mirosul îi aducea aminte de toată viața lui, mai puțin de serviciul pe mare.

Andrii se opri din vâslit, trase de câteva ori aer adânc în piept și, tăcut, asculta parcă un sunet vag, abia perceptibil.

– E izma... – șopti Lesea. – A răsarit izma-broaștei.

Lui Andrii i se păru că rostise și el acest cuvânt împreună cu Lesea, numai că el în gând, iar ea cu voce.

– Ei, vezi... – începu el, dar tăcu și nu mai continuă. Ar fi vrut să spună că nu se poate, că e rușinos să gândești și să le vorbești oamenilor așa, pur și simplu: „ofițer epurat”, „îngrijitor la vite”, „mecanizator agricol”... nu poți gândi și trăi astfel, când pământul miroase a ierburile din anul trecut și a izmă tânără, a veșnicie și a clipă trecătoare...

Pentru prima dată, Andrii o privi pe Lesea direct și cu îndrăzneală, pentru că simți că face asta cu inimă curată, dar n-o recunosc: ea se transformase, era acum o tânără, de neatins ca pământul de pe dealuri.

– Hai să mergem, dacă vreți, să culegem izmă, – propuse ea, iar Andrii observă iarăși în ochii ei acea sclipire îndrăzneată, băiețească.

– Dar încă nici nu i-au dat frunzele, – zise el și se pierdu puțin, regretând în același timp că refuză. – E încă prea tânără...

– Spre prund e mai mare... – spuse ea cu mai puțină îndrăzneală. – Acolo malurile-s înalte, așa că în acest an n-a fost inundată.

Andrii cârmii barca spre locul, unde râul făcea un cot negru și intra în pădure. Curând, pe ambele părți apăreau maluri înalte, spălate de ape, din care, ca niște liane fragede, atârnavau în apă și vibrau la cea mai mică atingere lungi rădăcini de ulm.

Lesea sări sprinten din barcă și dispăru în pădure, făcând să pârâie vreascurile sub pașii ei. Se întoarse curând cu un mic buchețel de izma-broaștei. Izma avea doar o frunzuliță...

– Nu-i nimic, – zise ea, ferindu-și ochii într-o parte. – Într-un pahar cu apă o să crească repede. O să-i dea niște piciorușe albe. Luați-o, dacă doriți...

Barca se depărtă singură de mal și ieși lin în mijlocul râului.

– Dumneavoastră mă țineți minte? – întreabă dintr-odată Lesea, când el își ascunse fața în buchețelul verde de izmă și i se vedeau doar ochii.

Izma era rece și mirosea a sticlă cu lapte rece din traista luată la păscut, a sărbătoarea de Rusalii în casa bunicii, așternută pe jos cu rogoz tăios...

– Eu vă țin minte...

Curentul apei îi purta spre micul golf. Iar el a uitat de vâsla care-i zăcea la picioare și se temea să se miște ca să nu-i sperie glasul – liniștit ca o curgere de apă și curat ca răsuflarea pământului de pe dealurile înconjurte de ape. Și mai avea încă în fața ochilor barca prionită de lanțul întins, barca de sub care se scursese apa, fără să poată rupe lanțul...

Andrii n-a putut să adoarmă o bună bucată de noapte, pentru că încăperea era luminată de puzderia de stele de pe cer și mirosea puternic a izma-broaștei...

Traducere din limba ucraineană
de Corneliu IROD

recenzie

«ВЕСЕЛА БОЖЕВІЛЬНЯ» („BALAMUCUL VESEL”)

Autor: Corneliu Irod

Volum apărut sub egida Uniunii Ucrainenilor din România

A sintetiza activitatea și realizările lui Corneliu Irod în domeniul literaturii, al criticii literare și al traductologiei, care ar necesita elaborarea multor pagini, nu este un demers deloc ușor, însă Volodymyr Antofiyčuk, redactorul volumului «Весела божевільня» („Balamucul vesel”), reușește să surprindă valoarea de netăgăduit a scriiturii prozatorului ucrainean: „«Balamucul vesel» al lui Corneliu Irod, ca, de altfel, întreaga creație în proză a talentatului scriitor, confirmă în mod convingător valoarea literară și originalitatea artistică a literaturii ucrainene din România și comparabilitatea acesteia cu cele mai bune modele ale prozei naționale și europene, în general, din a doua jumătate a secolului al XX-lea și primele decenii ale secolului al XXI-lea.”

Scriitor ucrainean (romancier, nuvelist, poet și traducător) din România, Corneliu Irod, născut la 24 august 1937 în satul Măriței din județul Suceava, una dintre personalitățile marcante ale literaturii ucrainene din România, membru al Uniunii Scriitorilor din România și din Ucraina, a debutat în anul 1957 în ziarul ucrainean „Novyi vik” (Veac nou). Poeziile și povestirile sale au apărut în volumul colectiv „Serpen” (August), 1964, și în antologiile literare „Liryčyni struny” (Strune lirice), 1968; „Okrylenyi čas” (Timp înaripat), 1971; „Naši vesny” (Primăverile noastre), 1972; „Pro zemliu i hlib” (Despre pământ și pâine), 1972; „Soneacine vidlunnea” (Ecou solar), 1974; „Balada locului”, 1975. În prezent, este redactor al revistei literare „Eouri ucrainene” și, totodată, face parte din colegiul redacțional al revistei scriitorilor ucraineni din România „Naș holos” (Glasul nostru).

A debutat editorial în anul 1973 cu volumul de poezii *Vecirnea molytva* (Rugă de seară), iar în anul 1974, îi apare volumul de povestiri *Svitlotin* (Clarobscur), după care urmează trilogia *Sveato* (Sărbătore): *Peredoden* (Ajunul), 1975; *Ranok* (Dimineața), 1984; *Sonțe v oceah* (Cu soarele în ochi), 1988. În anul 1990, este distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru volumul de povestiri *Bilyi roial* (Pianul alb). În anul 2014, publică volumul de proză *Vid uceora do zavtra* (De ieri până mâine), tot în 2014, volumul de proză *Promahy* (Chixuri), pe care îl traduce în anul 2015 în limba română, iar în 2018, vede lumina tiparului volumul de proză scurtă *Oglinda*.

Corneliu Irod este printre primii scriitorii ucraineni din România care traduce din literatura ucraineană în limba română, începând cu romanul *Pescărușul* (1962) de Iurii Zbanațkyi. Urmează romanul *Comoara din fântâna lupului* (1968) de Larysa Pysmenna; *Zborul Merișorului spre Lună* (1969) de V. Rosin, continuând cu poveștile lui Ivan Franko *Pe vremea când animalele vorbeau* (2008) și *Vulpoiul Mykyta* (2016); *Viața lui Taras Șevcenko* (vol. I și II) de Pavlo Zaițev (2013); *Jurnalul lui Taras Șevcenko* (2017); un volum de proză scurtă semnat de Hryhir Tiutiunyk (2017); *Povestiri* de Vasil Șukșin (2018); monografia *Romanele lui Liviu Rebreanu* (2019) de Tamara Nosenko, precum și volumul de poezii al lui Oles Deak *Nebiruitele sunete* (2019).

Volumul «Весела божевільня» („Balamucul vesel”), scris în limba ucraineană, este structurat pe mai multe capitole, fiecare dintre acestea „spunând” o poveste de viață.

Fără a urma o anumită ordine cronologică, aceste tablouri evocatoare cheamă la viață oameni și fapte din diferite perioade, copilărie, adolescență și tinerețe, oameni de diferite vârste și categorii sociale, de la miniștri și șefi de cabinete din aparatul birocratic comunist al anilor '50-'60, până la „țigăncușa Nela”, zugrăvind în fața cititorului o adevărată frescă a societății românești a secolului al XX-lea.

Țesătura narativă îmbină armonios perspectiva autobiografică cu ficțiunea, dând naștere unor istorisiri pline de haz, de melancolie, pe alocuri, cu intenție didactico-moralizatoare, după cum autorul însuși „avertizează” chiar la începutul cărții: „Trebuie să recunosc și eu: fie că sunt ale mele sau ale altora, greșelile nu sunt nici memorii, nici reportaj – adică nu totul

este real: unele lucruri chiar s-au întâmplat așa, iar altele, pentru a da culoare evenimentului, va trebui, stimate cititor, să le găsești în propria ta imaginație; cu alte cuvinte, acestea sunt un fel de pagini autofictive. Iar care greșeli sunt amare și care sunt amuzante, cred că nu mai trebuie explicat. Lucrul e simplu: când greșeala e a mea, de obicei e amară, căci cine ar fi atât de nebun încât să rădă de el însuși?! Dar când e a altcuiva, poate fi și amuzantă...”

Autorul evocă cu nostalgie meleagurile pitorești ale Măriței, când vine vorba despre perioada copilăriei, mai apoi ale Siretului, locul unde a frecventat cursurile liceale, după care transpune cititorul în metropolă, mai precis în capitala României. Autorul creează cu deosebită precizie atât geografia locală cu străzi, cartiere, arhitectură, cât și atmosfera boemă a Bucureștiului de altădată, farmecul și specificul orașului din perioada postbelică, cu bodegi, cafenele, universități, cu locuri frecventate de către studenți, și nu numai.

Pe fondul acestor descrieri, se desfășoară imagini caleidoscopice cu evenimente și întâmplări eterogene, săvârșite de oameni mai mult sau mai puțin cunoscuți sau apropiați vocii auctoriale. Iar,

aici, calitatea de psiholog a autorului, de fin observator al năravurilor, debordează. Astfel, în fața noastră se perindă tipul demagogului, al avarului, arivistului, tipul intelectualului, al tânărului în devenire etc. care suscită imaginația cititorului, conducându-l la I. L. Caragiale.

Cartea «Весела божевільня» („Balamucul vesel”) a lui Corneliu Irod este scrisă într-o formă lejeră, într-un limbaj accesibil, aseasonat cu umor, fină ironie, sensibilitate și spirit critic. În întregul ei, cartea este despre viață, sub cele mai diverse aspecte ale ei și, totodată, cele mai obișnuite, este despre bucuriile și tristețile ei, despre oameni și fapte, despre viață și moarte, într-un cuvânt, despre om. Corneliu Irod vorbește cititorului cu un farmec aparte despre adevărurile eterne ale vieții, despre principii, valori universale, criticând subtil neajunsurile firii umane și preamărind virtuțile. Asta de cele mai multe ori... Alteori, se retrage discret într-un colț și zâmbeste cu o ușoară ironie...

Mihaela HERBIL

„ÎNGERII NOȘTRI ZBOARĂ SPRE STELE...”

În cel mai proaspăt număr al ziarului românesc „Gazeta de Herța” – de joi, 13 martie 2025; care apare în Bucovina de Nord – la rubrica „Viața cu gust de război”, sub titlul „Îngerii noștri zboară spre stele...”, se publică situația la zi a jertfelor depuse pe altarul zeului Ares. Citez: „De la publicarea numărului anterior al «Gazetei de Herța», din cauza războiului cu ocupații ruși, regiunea Cernăuți a pierdut încă 11 fii destoinici. În total, la 12 martie 2025, de la începutul ostilităților active, au fost uciși 1422 de apărători din nordul Bucovinei.”. Fiecărui erou îi este prezentat portretul, însoțit de o notiță biografică, specificându-se locul unde a căzut în luptă. Sunt înfățișați laolaltă ucrainenii get-beget și români bucovineni get-beget, de cetățenie ucrainiană, așa cum împreună, luptând, i-a surprins moartea. De profesii diferite, cei mai mulți sunt tineri, unii cu familii închegate și copii care abia învăț să pășească.

Printre acești mari anonimi ai vieții și ai morții – se înscriu și unii contemporani cu personalitate distinctă, afirmată ori în plină impunere, dar sortiți aceleiași morți, în apărarea idealului comun: libertatea. Acestor eroi le consacră o carte (ieșită zilele astea de sub tipar) scriitorul **Mihai Hafia Traista**: „**Eroii nu mor niciodată**”, Editura RCR Editorial, București, 2025. Într-un „Cuvânt de lămurire”, aflăm: „Volumul *Eroii nu mor niciodată* cuprinde 155 de medalioane ale scriitorilor, jurnaliștilor, actorilor și cântăreților din Ucraina și nu numai, uciși în timpul invaziei pe scară largă a Ucrainei de către Federația Rusă.”.

Volumul se deschide cu o *predoslovie sufletească* – un triptic poetic, dedicat de către autor dramaticelor evenimente: **Azov** – eroilor Batalionului Azov (*Inima-mi – oțel! / Sângele – Azov! / Nu plânge iubito, / Vom învia din nou!...*); **Copiii învață verbul „a plânge”** – Copiii refugiați din Ucraina (*Copiii învață verbul „a plânge”, / Părinții lor pier în războaie deșarte, / Prin țara lor curge un fluviu de sânge / Și istorii se scriu cu litere moarte...*); **Ninge trist din reci Siberii** – Colind pentru soldații ucrainenii (*Ninge trist din reci Siberii / Peste trup și peste sânge, / Ninge trist dinspre imperii / Peste o lume care plânge. / Linul nu mai este lin, / Lerul nu mai este ler, / Ninge crunt din spre Kremlin / Nu mai e colindă-n cer...*).

Tot un fel de predoslovie sunt și cele câteva succinte texte de punere în ecuație a ceea ce urmează. Sub un motto din Taras Șevcenko – „De strajă lângă ei, pune-voi cuvântul...” – scriitorul Mihai Hafia Traista avertizează: „În timpul războiului, jurnalismul devine o meserie periculoasă nu numai pentru jurnalistul însuși care se află în epicentrul evenimentelor. Jurnalismul devine o armă informațională puternică pentru ambii adversari și reprezintă o amenințare pentru una sau cealaltă parte aflate în război. (...) Războiul aflat în desfășurare în Ucraina este caracterizat în primul rând de o intensă luptă informațională. La fel ca un soldat din prima linie, un corespondent de război folosește puterea cuvintelor ca armă principală.”.

Doi scriitori, legați în moarte de o fericită întâmplare comună, sunt înscrși pe frontispiciul acestui cenotaf tulburător: **Volodymyr Vakulenko** și **Viktor Amelina**. Autor a 13 cărți (poezie, romane, traduceri) înainte de a fi arestat, Vakulenko a îngropat (în grădina casei, sub un vișin) jurnalul în care descria crimele ocupaților ruși. Răpit, anchetat și torturat aproape două luni, a fost împușcat în ziua de 12 mai 2022, la vârsta de 50 de ani. Viktor Amelina a descoperit Jurnalul, iar Editura Vivat l-a publicat. În 27 iunie 2023 a fost rănită în timpul atacului rusesc asupra orașului Kramatorsk, în momentul când lua masa la un local împreună cu o delegație de scriitori și ziariști columbieni. Peste trei zile, a murit din cauza rănilor. Avea 37 de ani; i-a rămas un fiu, orfan, în vârstă de 10 ani.

În continuare, voi prezenta (greu de făcut o selecție! moartea nu alege) succint, câțiva dintre cei 155 de palmasi ai condeiului, imaginii sau cuvântului rostit – urmând cronologia cărții. **Taras Matviiv** – absolvent al Facultății de Jurnalism din Lviv, apărător al „Maidanului”, fost deputat. A murit la 10 iulie 2022, în timpul bombardamentului asupra regiunii Luhansk. Îi supraviețuiesc cărțile: „Gândurile mele. Proză ritmică” și „Gândurile mele. Proză”. **Iryna Ţvila** (pseudonime *Linza* și *Trandafir*) profesor, activist public, artist fotograf, soldat în batalionul „Sici”, a murit, împreună cu soțul ei, în ziua de 25 februarie 2022, apărând Kievul, în timpul respingerii unui atac de tancuri inamice. **Ihor Hudenko** – fotoreporter, cu multe imagini de război publicate pe internet. A filmat împușcarea protestatarilor pe strada Instytutkaia, din Kiev – probă importantă în așteptatul proces judiciar. A murit în ziua de 26 februarie 2022, la Harkiv, în urma unui bombardament rusesc. **Serhii Pușchenko** – pictor, autor a peste 900 de tabouri. Voluntar din 2014. Sub ploaia de gloanțe și bombe, a pictat o suită de lucrări, rămase sub genericul „Portrete ale veteranilor în război”. Mobilizat în rândurile Batalionului de voluntari Rivne, a murit în noaptea de 1 spre 2 martie 2022, în luptele pentru apărarea Kievului. **Victor Dudar** – jurnalist (peste zece ani a lucrat la ziarul „Express”), luptător în Brigada 80 separat de asalt. A căzut în luptă în ziua de 2 martie 2022, în regiunea Mykolaev. Soția sa, Oksana, i-a evocat viața și faptele în cartea „Jurnalul văduvei”. **Pavlo Li** – actor de teatru și film. Voluntar la Irpen, a coordonat colectarea și distribuirea ajutorului umanitar și a ajutat populația să se evacueze. A murit în ziua de 6 martie 2022, în timp ce se afla într-o mașină cu alți voluntari, surprinși sub focul inamic. **Oleksandra Kuvsynova** – absolventă a Universității din Kiev și a Universității Harvard, purtătoare de cuvânt ministerial. Jurnalistă, fotografă și voluntară în război. A murit în ziua de 14 martie 2022, împreună cu reprezentantul american „Fox News”, Pierre Zakrzewski (cu „stagii de război” în Irak, Afganistan și Siria) în urma unei lovituri de artilerie a ocupaților ruși în satul Horenka, regiunea Kiev. **Mykola Kravcenko** –

poet și istoric – a murit în ziua de 14 martie 2022, împreună cu colegul său **Serhii Mașoveț**, din cauza unui proiectil rusesc care i-a lovit mașina, în timp ce însoțea o delegație de ziariști străini. Cu două săptămâni mai devreme, murea în luptă tatăl său, renumitul arhitect **Serhii Kravcenko**. **Denys Kotenko (Șkiper)** – jurnalist, militar ucrainean al Batalionului 3 separat al Armatei Voluntare. În 2015, la vârsta de 19 ani, a participat la operațiunile antiteroriste, în Batalionul „Azov”. Reîntors acasă, a absolvit Facultatea de Istorie. Odată cu invazia pe scară largă a Ucrainei de către Federația Rusă, a pus din nou mâna pe armă, pentru apărarea Kievului, făcând parte din plutonul antitanc al Forțelor de Operații Speciale „Azov”. A murit în luptă, în ziua de 24 martie 2022, la Lukiavnik, regiunea Kiev. **Danylo Kononciuk** – poet, compozitor și cântăreț. Absolvent al Universității de Stat „Mykola Hohol”. Sublocotenent, într-o unitate militară. A murit în ziua de 21 iunie 2023, în timpul unei misiuni de luptă în regiunea Harkov. Era căsătorit și avea o fiică de cinci ani. **Evhenii Rolduhin** – scriitor, paramedic militar al brigăzii 54 mecanizate separate „Ivan Mazepa”. A luptat pe frontul de lângă Siverskyi, participând la eliberarea regiunii Harkiv. A murit în ziua de 11 septembrie 2022, lângă Harkiv, în timp ce transporta răniți de pe câmpul de luptă. **Bohdan Bitik** – lingvist (specialist în limbi orientale) fost profesor în China. Apoi în Indonezia, unde a stat, împreună cu soția sa, Erli, chinezoică indoneziană, 21 de ani. S-a întors în Ucraina, oferindu-se voluntar. A ajutat jurnaliști străini în cunoașterea și relatarea evenimentelor războiului. În acest context, s-a întâlnit cu reporterul italian de la ziarul „La Repubblica”, Corrado Zunino, precum și pe unii jurnaliști japonezi, în mai multe călătorii în teatrul de operații. A șasea expediție i-a fost fatală: a fost ucis la Herson de un glonț rusesc, care i-a străpuns vesta albastră cu inscripția „Presa”, i-a trecut prin corp și l-a rănit pe ziaristul italian, care se afla în apropiere. S-a întâmplat în ziua de 26 aprilie 2023. Despre această tragedie, Serhii Tomilenko, președintele Uniunii Naționale a Jurnaliștilor din Ucraina, a scris pe rețeaua de socializare: „Uciderea producătorului ucrainean Bohdan Bitik și rănirea jurnalistului italian Corrado Zunino în timpul muncii lor jurnalistice la Herson reprezintă o nouă crimă de război rusă. Și este, de asemenea, o dovadă a pericolului profesiei noastre.”. **Filip Vinner** – actor. S-a alăturat forțelor armate din primele zile după invazia pe scară largă a Rusiei asupra Ucrainei. A luptat în Batalionul 26 separat de pușcași. Pe 9 iulie 2023, când ar fi împlinit 32 de ani, a sosit vestea morții sale în luptele din zona Donețk. I-a supraviețuit o mărturie împărtășită celor apropiați, din

prima linie: „Schimbăm realitatea în fiecare zi, după fiecare acțiune pe care o întreprindem... Ce este destinul? Taras Șevcenko a scris despre asta. Eu încerc doar să înțeleg. Și acum, după ce am trecut prin zile fierbinți, prin zile de frig sălbatic, prin zile ploioase și nopți nedormite de război, după ce am privit moartea în ochi... Sunt 100% conștiente și înțeleg ce vreau în viața mea. Și ce preț sunt dispus să plătesc pentru ea, ce cale să iau.”.

Lubirea de țară și vrerea de a o vedea liberă – prin libertatea ei înțelegând propria libertate – Filip Vinner, această înaltă conștiință a poporului ucrainian, a plătit prin actul suprem de iubire: moartea sa. Aidoma lui, toți cei 155 eroi cuprinși în această carte.

Un prag de reflecție ridică întrebări cu răspuns amânat: ce/câte ale fapte deosebite, lucrări în varii domenii, știință, literatură, jurnalistică, teatru, film... n-ar fi prins viață, spre binele tuturor, dacă viața acestor semeni n-ar fi fost atât de dramatic retezată. Ei, însă, au înțeles că pentru astfel de realizări în viitor – purtând alte semnat-uri, desigur – era/este nevoie de sacrificiul lor suprem. Și l-au făcut cu conștiința împăcată. Precum toți ceilalți – sute, mii, sute de mii – mari anonimi, ce s-au jertfit pentru patria lor.

Ion ANDREIȚĂ
palmas cu condeiul

Volumul „Eroii nu mor niciodată” semnat de Mihai Hafia Traista a fost lansat în cadrul evenimentului „Tre ani de război în Ucraina: în căutarea unor soluții de pace durabilă” organizat de Uniunea Ucrainenilor din România